כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 17 מתוך 17 | כל השנה | 45 דק'

מדברים עם ה': תפילה והסידור הראשון שלי

שיעור לכיתה א' על תפילה: למי מתפללים, כוונה, שלוש תפילות מהאבות, תפילות הבוקר והסידור כספר קודש שמכבדים ושומרים.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "תפילה והכרת הסידור": מהי תפילה, למי מתפללים, כוונה בתפילה, תפילת האבות, שלש תפילות ביום, תפילות הבוקר ממודה אני עד שמונה עשרה. הכרת הסידור: התמצאות בסידור, יחס לסידור כספר קודש, שמירה וכבוד אליו, גניזת סידור שבלה.

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
מהי תפילה	שאלת הפתיחה, הסבר 1, שקופית 1
למי מתפללים	הסבר 1, הפסוק 'קרוב ה' לכל קראיו', שאלה 1 בבוחן
כוונה בתפילה	הלכה 1, משחק 'לב ופה', משימה 2 בדף העבודה
תפילת האבות	הסבר 2, הפסוק על יצחק בשדה, משימת ההתאמה
שלש תפילות ביום	הלכה 2, הפסוק 'ערב ובקר וצהרים', שקופית 3
תפילות הבוקר ממודה אני עד שמונה עשרה	הלכות 3-5, משימת הסדר בדף העבודה, שקופית 4
הכרת הסידור: התמצאות בסידור	פעילות 'מסע בסידור': תוכן עניינים, מספרי עמודים, סימניות
יחס לסידור כספר קודש	הלכה 6, הסיפור לכיתה
שמירה וכבוד אליו	הלכה 6, משימת נכון ולא נכון, שקופית 6
גניזת סידור שבלה	הלכה 7, סוף הסיפור, ביקור בארון הגניזה

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו שתפילה היא דיבור עם ה', ושאפשר לבקש, להודות ולשבח.
- התלמידים ימנו את שלוש התפילות ביום ויקשרו אותן לאברהם, יצחק ויעקב.
- התלמידים יכירו את סדר תפילות הבוקר ממודה אני עד שמונה עשרה.
- התלמידים יתמצאו בסידור וידעו לשמור עליו ולכבד אותו כספר קודש.

❓ השאלה הגדולה

אֵיךְ מְדַבְּרִים עִם ה'?

ילדים מכירים דיבור עם הורים וחברים. השאלה מעבירה אותם מ'אמירת מילים מהסידור' לרעיון שתפילה היא שיחה אמיתית עם ה', שקרוב אלינו ושומע.

🧪 פתיחה

מביאים טלפון צעצוע וסידור. שואלים: 'עם מי אפשר לדבר בטלפון?'. אחר כך מרימים את הסידור ושואלים: 'ועם מי מדברים בעזרת הספר הזה? האם צריך טלפון כדי שה' ישמע?'.

📖 הסבר למורה

תפילה היא דיבור של האדם עם ה'. בתפילה אנחנו משבחים את ה', מבקשים ממנו מה שאנחנו צריכים, ומודים לו על מה שקיבלנו. מתפללים רק לה', ואין צורך בשליח, כי ה' קרוב לכל מי שקורא לו באמת.

חכמים לימדו שהאבות תיקנו את התפילות: אברהם את תפילת שחרית, יצחק את מנחה ויעקב את ערבית. לכן מתפללים שלוש פעמים ביום: בבוקר, אחר הצהריים ובערב. אפשר לספר על יצחק שיצא לשדה לפנות ערב ושוחח עם ה'.

כוונה פירושה שהלב והפה עושים אותו דבר. כשמתפללים חושבים שמדברים עם ה' ומבינים מה אומרים. לילדי כיתה א' מתאים להדגיש: מתפללים לאט, בשקט, ומסתכלים בסידור.

תפילות הבוקר מתחילות עוד במיטה, במודה אני. אחר כך נוטלים ידיים, אומרים ברכות השחר, שירות ותשבחות כמו אשרי, קריאת שמע, ואז שמונה עשרה, שנקראת גם עמידה. לכיתה א' מספיק להכיר את התחנות האלה ולדעת לחפש אותן בסידור.

הסידור הוא ספר קודש, כי כתובים בו שמות ה' ודברי תורה ותפילה. לכן שומרים עליו: לא מניחים על הרצפה, לא יושבים עליו, ולא שמים עליו חפצים אחרים. מי שסידור נפל לו מרים אותו ונוהג לנשק אותו.

סידור שנקרע ובלה לא זורקים לפח. שמים אותו בגניזה, בארון או בקופסה מיוחדת שיש בבית הכנסת, ומשם הוא נקבר בכבוד. כדאי להראות לילדים את ארון הגניזה בבית הספר או בבית הכנסת.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **כוונה בתפילה:** כשמתפללים חושבים שמדברים עם ה'. אומרים את המילים לאט ומבינים אותן. (שולחן ערוך אורח חיים צח)
2. **שלוש תפילות ביום:** מתפללים שחרית בבוקר, מנחה אחר הצהריים וערבית בערב. כך תיקנו האבות. (גמרא, ברכות כו ע"ב)
3. **מודה אני:** כשמתעוררים, עוד במיטה, מודים לה' שהחזיר לנו את הנשמה. בנים אומרים מוֹדֶה אֲנִי, ובנות אומרות מוֹדָה אֲנִי. (משנה ברורה, סימן א)
4. **נטילת ידיים וברכות השחר:** בבוקר נוטלים ידיים, ואחר כך אומרים ברכות השחר. בהן מודים לה' על דברים שקיבלנו, כמו לראות וללכת. (שולחן ערוך אורח חיים, הלכות השכמת הבוקר וברכות השחר)
5. **שמע ושמונה עשרה:** בקריאת שמע מכסים את העיניים ואומרים שה' אחד. בשמונה עשרה עומדים ברגליים צמודות, מול ירושלים, ומתפללים בשקט. (שולחן ערוך אורח חיים, הלכות קריאת שמע ותפילה)
6. **כבוד לסידור:** לא שמים סידור על הרצפה ולא יושבים עליו. לא מניחים עליו חפצים, וסידור שנפל מרימים ומנשקים. (שולחן ערוך יורה דעה, הלכות כבוד ספרי קודש)
7. **גניזת סידור שבלה:** סידור קרוע או ישן לא זורקים לפח. שמים אותו בגניזה, והוא נקבר בכבוד. (גמרא, מגילה כו ע"ב (תשמישי קדושה נגנזים))

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

קָרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו

(תהלים קמה, יח; נבדק מול מכון ממרא)

עונה על השאלה 'למי מתפללים': ה' קרוב לכל מי שקורא לו.

עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם

(תהלים נה, יח; נבדק מול מכון ממרא)

שלוש מילים לשלוש התפילות ביום. מראים בידיים: בוקר, צהריים, ערב.

וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עָרֶב

(בראשית כד, סג; נבדק מול מכון ממרא)

יצחק מתפלל בשדה לפנות ערב. מכאן לומדים על תפילת מנחה של יצחק.

📚 סיפור לקריאה בקול

בְּכִיתָּה א' עָשׂוּ חֲגִיגַת סִידּוּר.

יַלְדָּה אַחַת קִיבְּלָה סִידּוּר חָדָשׁ וְיָפֶה.

בַּבַּיִת, אָח קָטָן הִפִּיל אֶת הַסִּידּוּר לָרִצְפָּה.

הַיַּלְדָּה הֵרִימָה אוֹתוֹ מַהֵר וְנִישְׁקָה אוֹתוֹ.

הִיא אָמְרָה: זֶה סֵפֶר קוֹדֶשׁ, שׁוֹמְרִים עָלָיו.

בַּבּוֹקֶר הִיא הִתְעוֹרְרָה וְאָמְרָה מוֹדָה אֲנִי.

סָבְתָּא הֶרְאֲתָה לָהּ סִידּוּר יָשָׁן וְקָרוּעַ.

סָבְתָּא אָמְרָה: לֹא זוֹרְקִים סִידּוּר לַפַּח.

הֵן הֵבִיאוּ אוֹתוֹ לִגְנִיזָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת.

הַיַּלְדָּה חָשְׁבָה: הַסִּידּוּר עוֹזֵר לִי לְדַבֵּר עִם ה'.

שאלות על הסיפור:

1. מה עשתה הילדה כשהסידור נפל, ולמה?
2. מה אמרה הילדה כשהתעוררה בבוקר?
3. לאן הביאו את הסידור הישן, ולמה לא זרקו אותו?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: טלפון צעצוע וסידור. שואלים עם מי מדברים בתפילה, ומסבירים: מתפללים רק לה', והוא קרוב ושומע. (5 דקות)
2. סיפור: המורה קוראת את הסיפור על חגיגת הסידור, ושואלת את שאלות הסיפור. (6 דקות)
3. הסבר: שלוש תפילות ביום והאבות שתיקנו אותן. לומדים בעל פה 'ערב ובקר וצהרים' עם תנועות ידיים. (7 דקות)
4. תפילות הבוקר: עוברים על התחנות ממודה אני עד שמונה עשרה, עם כרטיסיות על חבל כביסה. (7 דקות)
5. פעילות: 'מסע בסידור'. בזוגות מחפשים בסידור את מודה אני, שמע ושמונה עשרה, ושמים סימנייה. (10 דקות)
6. דף עבודה: הילדים עונים על ארבע המשימות. (7 דקות)
7. סיכום: מראים את ארון הגניזה, ושואלים: מה נעשה עם הסידור שלנו כדי לשמור עליו? (3 דקות)

🎲 פעילות: מסע בסידור: מחפשים, מסמנים ומכבדים

מה מכינים: סידור לכל זוג, שלוש סימניות צבעוניות לכל זוג, כרטיסיות לתחנות תפילת הבוקר וחבל כביסה עם אטבים

1. כל זוג מקבל סידור ושלוש סימניות צבעוניות: צהובה, ירוקה וכחולה.
2. המורה מראה את תוכן העניינים ואת מספרי העמודים, ואומרת: נחפש את מודה אני.
3. הזוגות מחפשים ושמים סימנייה צהובה במודה אני, ירוקה בשמע ישראל וכחולה בשמונה עשרה.
4. כל זוג מראה לכיתה עמוד אחד, ובסוף סוגרים את הסידורים ומניחים אותם בכבוד על השולחן.

משחק תנועה / שיר: משחק 'לב ופה': המורה אומרת משפט קצר. אם הוא מתאים לתפילה עם כוונה, כמו 'מתפללים לאט', הילדים שמים יד על הלב. אם לא, כמו 'מתפללים ומשחקים בטלפון', הם מנידים ראש.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: ילד שעדיין לא קורא יחפש בסידור לפי מספר עמוד שהמורה כותבת על הלוח, או לפי מילה מודגשת. מקריאים לו את המשימות.

אתגר: קוראים מעולים יקראו בעצמם את מודה אני מהסידור וימצאו ברכה אחת מברכות השחר.

🏠 מכתב קצר להורים

היום למדנו על תפילה: למי מתפללים, שלוש התפילות ביום, ותפילות הבוקר ממודה אני עד שמונה עשרה. למדנו גם איך שומרים על הסידור. הציעו לילד להראות לכם בסידור שבבית את מודה אני, ואמרו אותו יחד בבוקר.

💡 הערות למורה

- יש הבדלים בין נוסחי הסידור, אשכנז, ספרד ועדות המזרח. כל קהילה לפי מנהגה. בפעילות כדאי שכל הסידורים יהיו מאותו נוסח, כדי שמספרי העמודים יתאימו.
- מומלץ לשלב את השיעור בתקופת חגיגת הסידור.
- אם אין ארון גניזה בכיתה, אפשר להכין קופסה מקושטת עם הכיתוב 'גניזה'.
- סיפור האבות והתפילות הוא מדברי חכמים. מציגים אותו כך: חכמים לימדו אותנו.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- תהלים קמה, יח (מכון ממרא)
- תהלים נה, יח (מכון ממרא)
- בראשית כד, סג (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: תפילה והכרת הסידור

1. שַׁחֲרִית ← בַּבּוֹקֶר · מִנְחָה ← אַחַר הַצָּהֳרַיִים · עַרְבִית ← בָּעֶרֶב

2. 1. מוֹדֶה אֲנִי · 2. בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר · 3. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל · 4. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה

3. ✓ סִידּוּר שֶׁנִּפַּל מִרִימִים וּמְנַשְּׁקִים · ✗ אֶפְשָׁר לָשֶׁבֶת עַל הַסִּידּוּר · ✓ סִידּוּר קָרוּעַ שָׂמִים בַּגְּנִיזָה

4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.